

Catalunya i la federació

Obrim la història de Catalunya, examinem l'esperit dels nostres passats, contemplem-los quan volien el Conte d'Urgell per successor d'En Martí i el Príncep de Viana lloctinent amb molta independència, quan declararen En Joan II *per enemic de la terra* i proclamaren Comtes de Barcelona En Pere de Portugal i En Renat d'Anjou, quan lluitaren contra En Felip IV i el Comte-duc i proclamaren Comtes de Barcelona els reis de França, quan entraren en la gran aliança amb Anglaterra, Àustria, Portugal i Holanda i abraçaren la causa de l'Arxiduc Carles; contemplem-los en els primers anys de la victòria d'En Felip V, seguint-los fins l'any 1736 i *fins les esperances de salvació i restauració que en mig d'innombrables tempestats desencadenades contra la nostra República* alimentaven. Què hi veiem? L'esperit d'independència nacional, l'esperit autonòmic o de regir-se solament per ses *lleis pròpies*.¹

Contemplem Catalunya des de la mort d'En Ferran el Catòlic i des de la unió de totes les corones espanyoles en un sol cap, contemplem-la des de la victòria del centralisme representat pels Borbons fins al dia d'avui. Què veiem? Mil destorbs i dificultats vinguts del centre per tot moviment i tot progrés, subjugació a lleis i regles estranyes impròpies dels interessos i drets de Catalunya, contínua lluita tirànica, ja mansa ja violenta, per despullar Catalunya de tot el que és seu: lleis, costums, caràcter, riquesa moral i material, fins de sa llengua, i emmotllar-la segons el bon plaer del centre dominador. Ja no és Catalunya un Estat, una autonomia, un poble, una nació, com ho sigué per espai de nou centúries, des de la República catalana muntanyesa del segle VIII,² fins a la victòria de Castella i França sobre Barcelona l'any 1714. És una província centralitzada d'un Estrat unitari, centralista i no té cosa que li compensi els perjudicis i humiliacions d'aquesta situació. Sota el concepte moral el nostre caràcter ha degenerat, ens havem espanyolitzat o castellanitzat amb eix espanyolisme i castellanisme unitaris, centralistes, avassalladors i vanament orgullosos que començaren quan caigueren sota la destrucció del botxí els caps dels comuns. D'aquest espanyolisme i castellanisme que duren encara avui en dia, se n'havia esquivat Catalunya per espai d'unes dues centúries; mes la victòria d'En Felip V la féu entrar amb violència sota el jou d'aquesta dominació. No som ja els catalans d'avui en dia els catalans d'un segle i mig endarrera, ni tan sols els de fa seixanta anys; no tenim aquella fortalesa d'esperit, ni aquella resolució varonil, ni aquell desprendiment patriòtic que animaven encara els nostres avis. El nom de Catalunya no commou els nostres cors com els dels nostres antics passats, no sentim pel nom ni la idea de la Pàtria i del bé públic les commocions vigoroses ni el generós impuls amb què s'honoraven els nostres antecessors. Lligats, sens vida pròpia, súbdits d'un poder quasi estranger, a l'estil dels polonesos sota els jous rus i germànic, com els alsacians i loresos dessota del jou prussià,, havem els catalans arribat tard al moviment científic, filosòfic i literari d'Europa i fins en pro-

¹ *Innumeris agitur República nostra procellis! Spesque redditurae sola salutis adest.* Epígraf d'un manifest dirigit l'any 1736 al rei d'Anglaterra per un centre de catalans, reclamant d'ell que segons els pactes de l'any 1705 entre Catalunya i el govern anglès, intervingués per la restauració de la llibertat catalana.

² El nom de República catalana muntanyesa el donem a l'estat en què es trobaven els primitius catalans independents a les muntanyes, lluitant contra els mahometans, des que començaren la guerra de restauració i independència de la pàtria l'any 715 (abans que En Pelai a Astúries), fins que es posaren sota el protectorat de l'Imperi de Carlemany. D'aquella temporada d'uns setanta anys o més no consten cap rei, príncep ni cronologia monàrquica entre els cristians independents de Catalunya.

gressos materials la mà fèrria i peresosa del centre ha deturat tot el que ha pogut el nostre braç nerviós i àgil.

Sola, independent, sens la lluita de més d'una centúria i mitja que li ocasionaren els reis Austríacs i el primer Borbó per pendre-li les llibertats, sens els destorbs que des de l'any 1714 li ha posat la centralització i segueix posant-li encara sota la República, unitària de fet, Catalunya hauria progressat molt més j molt més de pressa, així intel·lectualment con, materialment. Els fonaments de sa riquesa material haurien sigut més fermes, més de la terra, amb l'agricultura, el ferro j el carbó de pedra; no hauria necessitat tant el concurs del poder centralista per a la qüestió del lliure-canvi i la conservació de les Antilles. Moralment, no hauria degenerat el caràcter català, seríem catalans purs i varonils encara, així com som catalans espanyols a la neo-castellana. Intel·lectualment hauríem arribat més prompte al moviment filosòfic, polític i científic d'Europa. Catalunya separada, sola, independent, deixada en pau per Austríacs j Borbons, lliure de la unitat espanyola i de sa centralització, hauria fet per ella mateixa, *da se*, com diuen en italià, molt més del que ha fet essent província d'Espanya.

Molt bé ho coneixien els nostres antics passats ja als segles XV i XVII. Per no caure tan fàcilment sota el jou de la Corona unitària de Castella, els catalans volien per rei el Comte d'Urgell quan es féu el Parlament de Casp; pel mateix volien la lloctinència quasi independent del Príncep de Viana i nedaren (obediència a En Joan II, pel mateix aplaudiren el segon matrimoni d'En Ferran el *Catòlic*, pel mateix motiu valien que a la mort d'aquest el succeís en la Corona d'Aragó, ni el nét major En Carles hereu de la Corona castellana, sinó En Ferran, el nét segon; per ço dos-cents anys després del matrimoni dels Reis Catòlics era opinió a Catalunya, que en aquells pactes matrimonials s'havia establert que si hi havia fill segon, havia de ser per a ell la Corona aragonesa i per al primogènit la castellana; pel mateix els catalans es declararen en temps de Felip IV separats d'Espanya. Coneixien, els deia el cor, que de la unificació no els pervindrien sinó pèrdues de llibertat, retard polític, degeneració moral, destorbs per al progrés material i confiances en la protecció del centre enganyoses i ensopidores.

Sols recobrant la independència pot Catalunya millorar sa situació, sols quedant lliure de les traves que des del centre la lliguen pot renàixer, restaurar-se, tornar al camí d'on amb violència la separà la unificació d'Espanya. Sols consideracions d'interessos materials deturen els catalans que no estan encara decidits per la independència de Catalunya; mes aquests interessos res poden ja esperar de la unitat. Sota la unitat són inevitables la caiguda del proteccionisme i la separació de les Antilles; a una i altra cosa ens havem anat acostant sota la unitat, podem ja acomiadar-nos de proteccionisme i de les Antilles com a províncies espanyoles i com a homes varonils buscar un altre camí, buscar en la millora dels nostres fruits de la terra i en l'explotació de les nostres mines nous elements de vida material i al continent americà i a l'arxipèlag filipí (avui més a prop amb el canal de Suez) nous mercats per als fruits, abaratits pel nostre ferro i el nostre carbó, de la nostra indústria. No volguem, per conservar uns mercats peninsulars i antillans que havem de perdre sens remei dintre pocs anys per centralització que hi hagi, continuar essent centralitzats com fins aquí; busquem nous mercats i fem de manera que no haguem de comprar a l'estranger blat, carbó ni ferro. Quan l'abaratiment dels fruits de la nostra indústria arribi per tenir els catalans més barats aquests dos últims elements, podrem lluitar a Espanya, a les Antilles i al continent americà amb la indústria estrangera encara que a Espanya i a les Antilles hi hagi lliure-canvi.

Perdoni el lector que parlem tant dels interessos materials, mes quan els veiem invocats fins per catalans contra la independència de Catalunya, no semblarà estrany haver-nos deturat un poc a parlar-ne. No els deixà pas oblidats en son gran discurs a les Corts de Catalunya de l'any 1640 l'insigne diputat En Pau Claris.

Solament en la independència pot Catalunya refer-se, restaurar-se, renàixer, tornar a ser el que fou i pot ser, i ni materialment pot donar-li perjudici major la independència. Avui en dia, per la situació d'Espanya, d'Europa i de la mateixa Catalunya no és possible que la pàtria catalana formi una nació separada, del tot independent de la resta d'Espanya; sinó que algun llaç més estret que les aliances entre estats estrangers ha de tenir amb les altres nacionalitats espanyoles. El llaç més fluix que la unitat i més estret que eixa separació és el llaç federatiu, és el que més s'acosta a la independència completa i a la situació de la Catalunya autònoma, independent, catalana, fent *da se*, de la Catalunya anterior a la conquesta de 1714. La descentralització administrativa no és prou; per una part amb el sistema unitari està edificada sobre arena, no té fonament sòlid, està a l'arbitri del centre, a la voluntat de l'Estat únic; per altra part la descentralització no dóna a Catalunya atribucions d'Estat, no li dóna independència nacional pròpia, catalana, no li dóna prou llibertat per renàixer o restaurar-se; per últim, a Espanya és tanta la força de la tirania central, que la descentralització no passa del nom, el centre no sap deixar ses pràctiques centralitzadores, les províncies i localitats no saben traure tot el profit autonòmic de la descentralització, tan acostumades estan a la tutoria del centre i perquè es moguin com a un se'ls ha de deixar moure com a sis.

Els interessos conservadors de llibertat política limitada i de la present situació social de classes fan a la federació el càrrec d'ésser republicana, democràtica, *demagògica*, favorable a les masses, revolucionària i socialista. Per la nostra part, havent sigut democràtic o *demagògic* i *socialista* primer que federalista o tan aviat almenys, l'autor d'est article es considera dispensat de desmerèixer tal càrrec, l'accepta amb molta honra per la federació i res li fa que dits interessos conservadors quedin al costat de l'unitarisme i de la centralització. Així les classes democràtiques estaran més al costat de la causa catalanista i federal, donant-li una força que jamai li donarien aquells interessos generalment egoistes, porucs i sens energia, escassos de sentiment patriòtic, més afectats als interessos materials que als morals i més cosmopolites que entusiasmats per la pàtria.

Sols una observació farem. A Espanya no hi ha cap senyal de poder establir-hi una monarquia federativa ni tan sols molt descentralitzadora o provincialista. A Espanya la monarquia aragonesa era federativa, la castellana fou sempre unitària, ja des dels segles VIII i IX, ja des de la primitiva d'Astúries i Lleó; la monarquia espanyola total, inspirant-se en la castellana, ha sigut sempre unitària, centralista. La federació, el provincialisme no pot ser més que republicà no sols a Espanya sinó també fora d'Espanya. La monarquia a estil de la Corona d'Aragó és una cosa excepcional i catalana. Així que el Parlament de Casp donà a un príncep castellà la corona aragonesa, començaren les lluites entre Catalunya que volia conservar i el rei que li volia pendre ses llibertats, sa independència. En quant a democràcia i altres tendències revolucionàries en política i en econòmica, no havent els interessos conservadors invocat mai la separació ni el federalisme, ni la independència de Catalunya, havent-se limitat a un catalanisme platònic i reduït al temps passat, a la literatura i a les coses antigues d'aplicació conservadora en els nostres dies, havent sigut sols els democràtics i revolucionaris els que havem invocat la federació, és natural que aquesta sia entesa en el sentit reformista, demo-

cràtic, revolucionari. Per últim, sia sota la unitat, sia sota la federació, el moviment de reforma política i social en sentit popular o *demagògic* com diuen, entenent-ho malament, no pot evitar-se, tant serà d'una manera com d'una altra; amb la federació pot fer-se més ordenadament, perquè amb ella Catalunya no hauria de fer-ho segons es faci al centre sota circumstàncies diferents de les seves, sinó segons ses pròpies circumstàncies i necessitats i segons son caràcter propi. La protecció del centre i de ses armes als interessos conservadors de Catalunya contra la demagògia d'aquest país és una protecció il·lusòria. Precisament del centre han sortit moltes predicacions i molts moviments que han esporuguit els dits interessos i no és Catalunya on s'han presentat fets més alarmants per als interessos conservadors, ni més violents.

Totes aquestes observacions desvirtuen el càrrec dels interessos conservadors contra el republicanisme i democratismes de la federació. Ve després la consideració que són justes les llibertats i les reformes de què es queixen aquests interessos; mes no entra en el nostre abjecte estendre'ns-hi.

En un altre article recordarem la tradició independent i reformista de l'antiga Catalunya en corroboració que la moderna no ha de quedar-se subjugada ni deturada.

Josep Narcís Roca i Ferreras

La Renaixensa, III, núm. 7, 1 de maig de 1873

